

Абдиева Ч.

ОШ ШААРЫНЫН ТААСИРДҮҮ ТЕЛЕРАДИОКОМПАНИЯСЫ

Абдиева Ч.

ВЛИЯТЕЛЬНАЯ ТЕЛЕРАДИОКОМПАНИЯ ГОРОДА ОШ

Ch. Abdieva

THE INFLUENTIAL TELEVISION OF THE OSH CITY

УДК: 801.8 (572.2)

Макалада Ош шаарында жайгашкан эң ири жана эң таасирдүү телерадиоберүү компаниясынын тарыхый жолу, өнүгүүсү жана өзгөрүүсү чагылдырылды. Бул совет доорунан башат алган азыркы учурда ЭлТР деп аталган мамлекеттик телерадиоберүү компаниясы. Масс-медиа тармагында чоң бир холдинг сыяктуудай көрүнөт. Автор ЭлТРдин студияларын, бутактарын, бүлүмдөрүн иликтеп берди. Журналистиканын илимине мындай иш абдан керектүү, себеби ушундай даректүү ракурста «компакттык талдоо» бериле элек. Иштин илимий жагындагы жаңылыгы күмөн туудурбайт. Масштаб жагын карасак, учурда ЭлТР өлкөнүн негизги телеканалынан (Коомдук телерадиоберүү корпорациясы) катарында турат. Штатка кирген кызматкерлердин саны 300 киши. ЭлТРдин курамына бир радио, бир телеканал, бир телестудия кирет, булардын ичинде тогуз бөлүм бар - ар бири өзүнүн милдети жана максаты менен.

Негизги сөздөр: *телерадиоберүү, масс-медиа, телестудия, компакттык талдоо, илимий жаңылык, журналистиканын теориясы, даректүү ракурс.*

В статье отражен путь становления, развития и изменения самого крупного и самого влиятельного в городе Ош телерадиовещательной компании. Это ЭлТР, берущее начало с советских времен и имеющий статус государственного телерадио. Сегодня он предстает как крупный холдинг в сфере масс-медиа республики. Автор описал все подразделения ЭлТР - студии, отделы. Для журналистской науки такая работа весьма необходима, потому что подобный «компактный анализ» в таком адресном ракурсе еще не проводился. Если смотреть масштаб, то ЭлТР стоит на одной линии с главным телеканалом страны (Общественной телерадиовещательной корпорацией). В штате 300 сотрудников. В структуре одно радио, один телеканал, одна телестудия, внутри этого девять подразделений, у каждого из которых своя миссия.

Ключевые слова: *телерадиовещание, масс-медиа, телестудия, компактный анализ, научная новизна, теория журналистики, адресный ракурс.*

The article reveals the way of formation, development and change of the largest and most influential television and radio broadcasting company in the city of Osh. This is ElTR, which dates back to the Soviet era and has the status of state television and radio. Today it appears as a major holding in the mass media sphere of the republic. The author describes all the divisions departments of the ElTR-studio. For journalistic science, such work is very essential, because such a «compact analysis» in this regard has not yet been conducted. If one looks at the scale, then ElTR stands on the same line with the main TV channel of the country (Public Broadcasting Corporation). There are 300 employees in the staff. In structure one radio, one television channel, one television studio, with nine divisions, each of which has its own mission.

Key words: *TV and radio broadcasting, mass media, television studio, compact analysis, scientific novelty, theory of journalism, address viewpoint.*

Ош шаарындагы телеканалдардын ичинен эң популярдуу жана эң таасирдүүсү «ЭлТР» деп аталган мамлекеттик телерадиоберүү компаниясы болгону талашсыз. Мунун курамына дагы «ЭлFM» радиосу менен «Илим-билим» телеканалы кирет. «ЭлТР» МТРКнын 50 жылдан ашык тарыхы бар, башкача айтканда, жарым кылымдан ашык көгүлтүр экран аркылуу өлкөнүн гана эмес, дүйнөнүн бир нече бөлүгүнө тарап, көрүүчүлөрүн топтой алды. Нукура кыргыз көрсөтүүлөрү менен элдин жүрөгүнөн орун алды, бир топ ийгиликтерге жетишти. Алгачкы ирет Ош жергесинде ачылып, борбордогу КТРКнын эфиринен убакыт алып, эл алдына чыккан телестудия катары уюшулган. Азыр болсо Кыргызстандагы тамырын кеңири жайып, заманбап жашоонун агымында кулачын кеңейтип бараткан ири каналга айланды. Башка электрондук түрдөгү массалык маалымат каражаттардан бул радиосу жана «илим-билим» телеканалынын болушу менен жана тажрыйбалуу журналисттердин сапаттуу программаларды даярдап жаткандыгы менен айырмаланып турат. Эми ушул медиа каражаттын ички турпатын аналитикалык түрдө иликтеп чыгалы. Журналистиканын илимине бул керектүү нерсе, себеби буга чейин компакттуу формадагы анализ берилген эмес. ЭлТР жөнүндө өзүнчө китеп жазылган, бирок ал информациялык денгээлдеги кабар катары кабыл алынат.

«ЭлТР» мамлекеттик телерадиоберүү компаниянын башаты катары алгачкы Ош телерадиосу болуп эсептелинет. 1967-жылы сентябрь айында Кыргыз ССР Министрлер Советинин алдындагы радиоуктуруу жана телекөрсөтүү комитетинин коллегиясынын чечими менен «Радио уктуруунун Ош областтык башкы редакциясы» негизделген. Кадрлардын алгачкы тобу республикалык комитетте иргелип, анын башчылыгына (башкы редакторлугуна) көрүнүктүү кыргыз радио-тележурналисти, талыкпас уюштуруучу Карыпбай Керимбаев дайындалган. Ушул инсан Ош тараптагы иш алып бара турган өтө маанилүү маалымат каражаттарынын өзөгүн түзүүчү кадрлар маселесин иликтеген. Буга кошумча, техникалык абалды да жеткилең түшүнгөн жетекчи катары иш боштоого өтө зарыл болгон аппаратуралардын кубаттуулуктарын тизмектеп, аларды Ош шаарына темир жол жана авианаалар менен жеткирүүсүн көзөмөлгө алган [1, 3-6.].

1968-жылдын 20-январында алгачкы жолу «Оштон сүйлөйбүз» деген үн Ош радиосу аркылуу жаңырган. Ошондо Өмүрбек Эрмекбаев, Мейманбек Касымов, Токтобай Коконбаев деген радио операторлор жана техниктер болушкан. Алгачкы дикторлор жана редакторлорду атасак, анда Жолон Мамытов, Раат Кыргызбаева, Курбанаалы Сабыров, Мырзаш Ашырбеков, Дүйшөн Жапаров, Бедел Молдобаев, Турсунбай Адашбаев, Абдужалил Сулайманов деген белгилүү адамдар. Ооба, Кыргызстандын эң алдынкы акындардын бири Жолон Мамытов чыгармачылык жолун так ушул жерден радиожурналист катары баштаган.

1970-жылдын 9-сентябрында «Ош көрсөтөт» деген титр менен Ош студиясы өзүнүн алгачкы теле программаларын обого чыгарган [1, 4-б.].

1999-жылы «Ош студиясынын» негизинде «Ош 3000» мамлекеттик телерадиокомпаниясы түзүлдү. Ал эми 2005-жылдын 10-декабрында «Ош 3000» мамлекеттик телерадиокомпаниясынын базасында Президенттин жарлыгы менен «ЭлТР» коомдук телерадиокомпаниясы уюштурулду. 2015-жылдын 16-мартында Кыргыз өкмөтүнүн токтомуна ылайык Кыргыз Республикасынын «Коомдук телекөрсөтүү - ЭлТР» телерадиоберүү компаниясынын аталышы Кыргыз Республикасынын «ЭлТР» мамлекеттик телерадиоберүү компаниясы деп өзгөртүлдү [2, 6-б.].

Бүгүнкү күндө «ЭлТР» МТРКнын жетекчиси Айбек Мусаев, «ЭлFM» радиосунун директору Таштемир Жилиев, «ЭлТР» МТРКнын «Илим жана билим» телеканалынын директору Азимкул Өмүрзаков жана «Элфильм» котормо студиясынын продюсери Олжобай Бубатаев. Андан сырткары «Ата-Журт», «Жаңылыктар», «Кутман Таң» бөлүмүндөрүндө ар кандай программаларды эфирге чыгарып турушат. Бул телеканалда «Пландоо», «Режиссорлор», «Техникалык кызмат», «Операторлор», «Чарбалык тейлөө», «Жарнак» деп аталган атайын бөлүмдөр иш алып барышат.

Бүгүнкү күндө «Илим жана Билим» телеканалы өзүнүн аудиториясына ар кыл темадагы программаларды сунуш кылат – маалыматтык кабарлар жана аналитикалык иликтөөлөр, билим берүү жана таанып билүү багытындагы берүүлөр, тарыхый окуяларга жана бүгүнкү күндөгү актуалдуу маселелерге арналган сюжеттер, ошондой эле аймактын коомдук-саясий жашоосуна арналган көрсөтүүлөр. «Түз эфир» аркылуу мезгилдин орчунду маселелери чагылдырылат. Программалардын жарымы автордук мүнөздө берилет, калган эфирдик сетка илим-билим жаатына байланышкан, балдарга арналган жаңылыктар, репортаждар, коммерциялык негизде музыкалык-куттуктоолор, жарандардын катышуусу менен актуалдуу жагдайларды талкуулаган түз эфир жана башка көрсөтүүлөр менен толот. Телекөрүүчүлөр түз эфирдеги өлкөнүн, аймактын элинин аң-сезими, билими, илими, маданияты, ден соолугу жана адабияты камтылган программаларга кызыгышат. Телеканалдын негизги приоритети катары агартуучулук, интеллектуалдык, маданий берүүлөрдү жана программаларды даярдоо салтын сактоо жана өнүктүрүү болуп саналат.

«Илим жана Билим» телеканалынын жалпы көрсөтүүлөрүнүн көлөмү 17 саатты түзөт. Бул Кыргыз Республикасынын маданият, маалымат жана туризм министрлигинин алдындагы маалымат жана массалык коммуникациялар департаментинин атайын буйругунун негизинде, республикалык бюджеттен төлөнүү менен параллелдик көрсөтүү мезгилинде областтык телерадиокомпанияларынын санариптик көрсөтүүлөр суткасына 17 сааттык көлөмдөгү убактысы бекитилген.

Котормо менен алектенген «Элфильм» котормо студиясын Олжобай Бубатаев жетектеген бул жамаат актерлор, котормого жакын жана шыктуу инсандар менен биргеликте мыкты делген улуттук жана чет элдик кинолорду, мультфильмдерди, илимий популярдуу тасмаларды кыргызчалап, эфирге чыгарып келишет. Бул бөлүмдө КРдин маданиятына эмгек сиңирген ишмерлер М.Касымов, С.Туратов, белгилүү акын, КРдин жазуучулар союзунун Оштогу бөлүмүнүн жетекчиси Т.Жороев, А.Муратов жана башкалар иштешет. Телерадио фондунда видеодисктер, аудиопленкалар, архивдик материалдарды сандык (цифровой) компьютерге көчүрүп жазуу иши жүрүп жатат.

«ЭлТР» МТРКсынын «Ата-Журт» маалымат бөлүмү өлкөдөгү болуп жаткан жаңылыктарды, маанилүү саясий окуяларды оперативдүү чагылдырып келет. Бул бөлүмдө продюсер, баяндамачылар, телеоператорлор иштешет, атайын монтаж кыла турган жери бар. Бөлүмдү тажрыйбалуу журналист З.Кожоева жетектейт, мында Б.Төлөнов, Ж.Абдраев, Т.Аюпова, А.Молорбаев, С.Кадырбек кызы сыяктуу такшалган журналисттер иштешет [1, 44-б.]. Бөлүмдө «Көз караш» ток-шоусу, «Аял бакыты», «Демилге», «Элет баяны», «Табият жана биз», «Өчпөс ысымдар», «Алтын аяк», «Ыйык милдет», «Издейм сени», «Таберик», «Мен Кыргызстандыкмын», «Жашоо чындыгы» сыяктуу программалары 1 айда 2 жолудан 4 жолкуга чейин, 20 минутадан 40 минутага чейин эфирге даярдалып турат. Бул программа кечки көрсөтүүлөрдө эфирге сунушталып, учуру менен кайталанып көрсөтүлөт. Бөлүмдүн ишинин мазмунун жана маанисин сапаттуу деңгээлде сакташ үчүн «ЭлТР» каналынын жетекчилиги чыгармачыл жамаатты чыңдап, материалдык-техникалык жактан колдоого алып, тийиштүү шарттарды түзүү боюнча тынымсыз камкордуктарды көрүп турат. «ЭлТР» МТРКсынын жаңылыктар бөлүмү Ош, Жалал-Абад, Баткен областтардагы жашаган элеттеги элдин маанайын, маселелерин, жергиликтүү атка минерлердин ишмердүүлүгүн жогорку бийлик бутактарына үзгүлтүксүз баяндап, маселени чечүүгө аракеттенишет. Ошондой эле чек ара тилкелеринде жашаган калктын, дин чөйрөсүндөгү көрүнүштөр, өлкөнүн социалдык-экономикалык, маданий жашоосундагы кабарларды оперативдүү чагылдырып келет.

«Кутман таң» көрсөтүүсүнүн өзүнүн концепциясы бар. Элге жагымдуу маанай тартуулоо максатында, эрте мененки сааттарында пайдалуу кеңеш, жагымдуу музыканы, ошондой эле эрте менен адам бат кабыл алуучу маалыматтарды жеткирип турат. «Кут-

ман таң» программасы дүйшөмбүдөн ишембиге чейин таңкы саат 7:00 дөн 10:00 гө чейин эфирге чыгат. Анын бир жарым сааты түз көрсөтүлөт, анан калган бир жарым сааты кайталанат. Эфирдин мындай ыкмасын бир нече чет элдик каналдар (Орусиянын биринчи каналы да) эрте мененки көрсөтүүсүндө ийгиликтүү колдонушат. Дүйшөмбү, шаршемби, жума күндөрү эфирге Бишкек студиясынын алып баруучулары, шейшемби, бейшемби, ишемби күндөрү Ош студиясынын алып баруучулары чыгат. Ал эми андагы сюжеттер Ош менен Бишкек студияларынан бирдей көрсөтүлөт. Көрсөтүүнү көңүл ачууга маалымат формуласын кошуп даярдашат. Башкача айтканда маалыматтар түрдүү тараптан изилденип, музыкалык композиция коштолот.

«Кутман таң» бөлүмүнө тиешелүү «Кутман таң», «Чак түш», «Юристтен кеңеш» көрсөтүүлөрү түз эфирден чыгып, хронометражы 50 минутадан 2 саатка чейин узарат. «Менин айылым» көрсөтүүсү айына эки жолудан жекшемби күндөрү 30 минутадан эфирге чыгат. «Кутман таң» маалымат-музыкалык көрсөтүүсү «Бул күнү», «Жылдыз төлгө», «Таңкы көнүгүү», «Гүл дүйнө», «Техно дүйнө», «Бешилтик», «Автобаян», «Спорт time», «Тарых», «Ырчылардан ыр кесе», «Ажар», «Поэзия», «Киномания», «Шоу дүйнө», «Психология», «Талант», «Өнөр» деген рубрикалары 3 минутадан эфирге чыгып турат. Мындан сырткары күнүмдүк жаңылыктар, кызыктуу окуялар, учурдун

темасына байланыштуу өзгөчө сюжеттер кошулуп турат [3, 1-б.].

Балдар үчүн программалар - «Бөбөк кечи», «Таңдануу» таңкы программасы, «Саякаттоо», «Ачык көңүл балдарбыз», «Билерман ордо», «Өнөр» жана башка көрсөтүүлөр улам жаңылануу менен берилип жатат. «Мугалимдин күндөлүгү», «Студенттин күндөлүгү», «Биздин сыймык», «Турмуш сабактары», «Илим ааламы», «Спорт», «Арап тили», «Жаратылыш», «Мугалим мөмөлүү дарак», «Ой гүлдөрү» сыяктуу Ош-Бишкек студияларындагы кесипкөй редакторлордун көрсөтүүлөрү эфирден үзгүлтүксүз берилип турат [2, 9-б.].

Жыйынтыктап айтканда, «ЭлТР» мамлекеттик телерадиоберүү компаниясы бир радиосу, бир телеканалы, бир телестудиясы, тогуз бөлүмдөн туруп, ар бир бөлүм өз алдынча максаттарды жана милдеттерди аткарат. Кыргызстандын түштүк регионундагы телеканалдардын ичинен жарым кылымдык тарыхы менен айырмаланат. Өздүк продукциясы эфирде суткасына 12 саатты ээлейт. Ош менен Бишкектеди телестудияларын кошкондо 300 дөй штаттык кызматкерлери бар.

Адабияттар:

1. Эл тиреги – ЭлТР. - Бишкек, 2007. - 76 б.
2. «Инсан Кыргызстан» журналы, №2, июнь, 2017.
3. «ЭлТР» МТРКнын өздүк материалдарынан көчүрмө.

Рецензент: д.филол.н. Мамбеталиев К.И.